

HE 137/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulakia. Kunnan velvollisuutta järjestää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaille avohuollon tukitoimia ehdotetaan täsmennettäväksi. Lapselle ja perheelle olisi järjestettävä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömiä sosiaalihuollon palveluja lapsen asioista vastaavan sosiaalityön-

tekijän asiakassuunnitelmassa arvioiman tarpeen mukaisesti. Tavoitteena on parantaa erityisesti kotipalvelun saatavuutta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI	3
1.1 Lastensuojelun keskeiset periaatteet	3
1.2 Asiakassuunnitelma	4
1.3 Velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin.....	5
1.4 Toimeentulon ja asumisen turvaaminen.....	6
1.5 Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet.....	6
1.6 Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen	8
1.7 Kotipalvelu ja perhetyö avohuollon palveluina	9
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	10
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	11
4 ASIAN VALMISTELU	11
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	12
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	12
2 VOIMAANTULO.....	14
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	14
LAKIEHDOTUS	15
Laki lastensuojelulain muuttamisesta.....	15
LIITE	18
RINNAKKAISTEKSTIT	18
Laki lastensuojelulain muuttamisesta.....	18

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila ja sen arviointi

Nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa sekä lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut.

1.1 Lastensuojelun keskeiset periaatteet

Lastensuojelulain 4 §:ssä säädetään lastensuojelun keskeisistä periaatteista. Pykälän 1 momentissa mainitaan ensinnäkin lastensuojelun keskeisenä periaatteena se, että lastensuojelutoimenpiteiden on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelulain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 252/2006 vp) mukaan säännöksen sanamuodolla pyritään osaltaan korostamaan toimenpiteiden ehkäisevää ja lapsen kehitystä edistävää tavoitetta.

Pykälän 1 momentin toisessa virkkeessä mainitaan lastensuojelun keskeisenä periaatteena huoltajien, vanhempien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Momentin kolmanteen virkkeeseen sisällytettiin asiallisesti uusi säännös, jonka mukaan lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Pykälän 1 momentin viimeisessä virkkeessä säädetään lastensuojelun kantavasta periaatteesta, jonka mukaan lastensuojelussa tulee ottaa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Lapsen edun turvaaminen on lastensuojelun tärkein periaate.

Lapsen edun huomioon ottamisesta on säädetty lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000; jäljempänä *sosiaalihuollon asiakaslaki*) 10 §:n 2 momentissa, jonka mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu. Yhdisty-

neitten kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59—60/1991; jäljempänä *lapsen oikeuksien yleissopimus*) 3 artiklassa veloitetaan ottamaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia.

Lapsen edun arviointiperusteista lastensuojelussa säädetään tarkemmin lastensuojelulain 4 §:n 2 momentissa. Lapsen edun tulee olla keskeinen arviointiperuste kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimenpiteissä. Lapsen etua tulee arvioida eri tilanteissa, sekä lapsen asuessa kotona että ollessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle, erityisesti suhteessa lapsenhuoltolain 1 §:n mukaiseen huoltoon. Pykälän 2 momentin kohdat 1—5 koskevat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 1 §:ssä mainittuja seikkoja. Niiden lisäksi kohdassa 6 mainitaan lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan sekä kohdassa 7 lapsen kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. Myös näiden seikkojen huomioon ottamista lapsen etua arvioitaessa on syytä korostaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältämien lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Kaikilla säännöksessä mainituilla eri kohdilla tulee olla merkitystä lapsen etua koskevaa kokonaisarviota tehtäessä.

Pykälän 3 momentin mukaan lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti. Lisäksi säännöksessä mainitaan nimenomaisesti lastensuojelun keskeisenä periaatteena avohuollon tukitoimien ensisijaisuus, jollei niiden käyttö ole vastoin lapsen etua. Lastensuojelussa on suhteellisuusperiaatteen mukaisesti valittava käytettävissä olevista palvelujärjestelmän mahdollistamista keinoista se, joka parhaiten edesauttaa lapsen ja hänen perheensä ongelmien ratkaisua ja joka vähiten puuttuu perheen autonomiaan ja yksityisyyteen.

Avohuollon ensisijaisuutta koskevalla periaatteella ei kuitenkaan ole tarkoitus estää sijaishuollon järjestämistä silloin, kun se on

lapsen edun ja tarpeiden mukaista. Lastensuojelulain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa kiinnitetään huomiota siihen lastensuojelussa yleiseen ongelmaan, että eri syistä lapset eivät saa tukea riittävän aikaisin. Ongelmien kärjistyessä saatetaan lopulta joutua turvautumaan sijoitukseen viimeistään lapsen ollessa murrosiässä, jolloin lapsi saattaa olla jo vakavasti vaurioitunut. Tämän vuoksi pykälän 3 momentissa säädetään lapsen tarvitseman sijaishuollon järjestämisestä viivytyksettä.

Lain 11 §:n 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua järjestäessään kunnan on huolehdittava siitä, että palveluja on tarvittavassa laajuudessa saatavissa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään lastensuojelun järjestämiselle ja kehittämiselle asetettavista laatuvaatimuksista. Säännöksen mukaan lastensuojelun olisi oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

1.2 Asiakassuunnitelma

Voimassa olevan lastensuojelulain 30 §:ssä säädetään lapselle tehtävästä asiakassuunnitelmasta. Lisäksi yleinen palvelu- ja hoitosuunnitelman laatimiseen sosiaalihuollossa velvoittava säännös sisältyy sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:ään. Asiakassuunnitelmalla on keskeinen rooli lapsen edun toteuttamisen ja lapsen sekä hänen perheensä tarvitsemien tukitoimien ja palvelujen suunnittelemisen ja toteuttamisen kannalta.

Lastensuojelun tulee mahdollisimman pitkälle pohjautua viranomaisten ja asianomaisten asiakkaiden yhteiseen suunnitteluun. Asiakassuunnitelman tekeminen on erityisen tärkeätä tavoitteellisen ja suunnitelmallisen sosiaalityön toteuttamiseksi. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävän pitkäjänteinen tuki. Suunnitelmassa tulee selvittää lapsen etu ja

arvioida eri toimenpiteiden todennäköiset vaikutukset lapsen kehitykseen ja kasvuun. Asiakassuunnitelman laadinnan tulee olla prosessi, jossa asianomaiset sosiaalityöntekijän avustuksella ja tuella arvioivat elämäntilannettaan ja selvittävät vaihtoehtoisia keinoja myönteisten muutosten aikaansaamiseksi.

Asiakassuunnitelman perusteella voidaan tarkoituksenmukaisella, lapsen edun turvavalla tavalla suunnitella ja järjestää tarvittavia ja riittäviä palveluja ja tukitoimia lapselle ja perheelle. Asiakassuunnitelman tekemiseen ja sen tarkistamiseen velvoittavan sääntelyn tarkoituksena on turvata osaltaan lapsen edun toteutuminen. Koska lapsen kohdalla saattaa olla kysymys hyvinkin pitkäaikaisesta lastensuojelutoimenpiteiden tarpeesta, on asiakassuunnitelmaa tarvittaessa tarkistettava ja täydennettävä.

Lastensuojelulain 30 §:n 1 momentissa säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:n 1 momentin säännöksiä vastaavasti, että lastensuojelun järjestämisen tulee lähtökohtaisesti aina perustua asiakkaalle laadittuun suunnitelmaan. Ainoastaan, jos kyse on yleisluontoisesta neuvonnasta tai ohjauksesta, voidaan suunnitelma jättää laatimatta. Selvytyden vuoksi säännöksessä mainitaan, että suunnitelma voidaan jättää laatimatta myös tilanteissa, joissa 27 §:ssä tarkoitettu lastensuojelutarpeen selvityksessä on päädytty siihen, ettei lastensuojelun tarvetta ole.

Lastensuojelulain 30 §:n 2 momentissa säädetään ensinnäkin asiakassuunnitelman tekemiseen ja tarkistamiseen osallistuvista henkilöistä. Lapsen, vanhempien ja huoltajien sekä sijaishuollon edustajien lisäksi suunnitelman tekoon voivat tarvittaessa osallistua sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettut muut lapselle läheiset henkilöt.

Lapsen ja huoltajan tulee lähtökohtaisesti osallistua suunnitelman laatimiseen ja tarkistamiseen. Muut säännöksessä mainitut tahot voisivat osallistua siihen tarvittaessa. Lapsen muulla laillisella edustajalla tarkoitetaan esimerkiksi edunvalvojaa tai kotouttamislain mukaista edustajaa.

Toiseksi 2 momentissa säädetään asiakassuunnitelman sisällöstä. Asiakassuunnitelman tulee edistää suunnitelmallista työskentelyä, jonka vaikuttavuutta suhteessa lapsen

ja perheen tuen tarpeeseen voidaan arvioida. Suunnitelmaan tulee kirjata myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä.

Asiakassuunnitelmasta tulee ilmetä lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve. Suunnitelmasta tulee ilmetä, mihin ongelmiin on tarkoitus puuttua, missä ajassa ja miten, sekä miten suunnitelman toteutusta seurataan ja miten ja milloin sitä tarkistetaan. Tarvittaessa suunnitelmasta tulee ilmetä myös vastuuhenkilöt. Suunnitelmasta ei tehdä hallintopäätöstä eikä se ole siten sellainen kuntaa sitova asiakirja, jonka nojalla asiakas voi suoraan vaatia itselleen palveluja ja tukitoimia. Palveluja ja tukitoimia järjestetään erikseen tehtävien valituskelpoisten päätösten perusteella, joihin on mahdollista hakea muutosta siten kuin kunkin palvelun tai tukitoimen osalta säädetään.

Lastensuojelulain 30 §:n 2 momentin viimeisessä virkkeessä korostetaan velvollisuutta tarkistaa asiakassuunnitelma aina tarvittaessa, esimerkiksi lapsen tai huoltajan tilanteen olennaisesti muuttuessa, ja muutoinkin vähintään kerran vuodessa. Erityisen huolenpidon toimeenpanoa koskevassa 73 §:n 3 momentissa säädetään asiakassuunnitelman tarkistusvelvollisuudesta erityisen huolenpidon päättyessä ja 74 §:ssä säädetään lisäksi rajoitusvoimien vaikutuksesta lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan.

Lastensuojelulain 30 §:n 3 momentissa säädetään huostaan otetun lapsen asiakassuunnitelmasta. Jälkihuoltoa koskevasta suunnitelmasta säädetään erikseen 4 momentissa.

Säännökseen sisältyy myös velvollisuus laatia huostaanotetun lapsen vanhemmille erillinen vanhemmuutta tukeva asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Mainittu suunnitelma on laadittava sijaishuollon aikana ja se tehdään tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaalihuollon ja terveydenhuollon viranomaisien kanssa. Säännöksen tarkoituksena on tehostaa työtä vanhempien kanssa siten, että lapselle läheiset henkilöt saataisiin ohjattua heidän tarpeisiensa palvelujen piiriin. Tällä pyritään varmistamaan huostaanoton jälkeen suunnitelmallinen tuki vanhemmille ja työskentely

lapsen kotiuttamisen mahdollistamiseksi sekä sijaishuollon aikana lapsen mahdollisuus yhteydenpitoon vanhempiinsa.

Pykälän 4 momentti koskee jälkihuollossa olevalle lapselle tai nuorelle tehtävää asiakassuunnitelmaa. Jälkihuollosta säädetään muutoin lain 12 luvussa. Jälkihuoltosuunnitelmasta tulee ilmetä jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet kuten lapsen tai nuoren jälkihuollollinen tarve ja erityisen tuen ja avun järjestäminen tarpeen edellyttämässä laajuudessa, tuki vanhemmille, huoltajille tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille sekä muut edellä asiakassuunnitelmaan muutoin sisältyvät tiedot ja seikat.

Pykälän 5 momentin mukaisesti erillinen hoito- ja kasvatussuunnitelma voidaan laatia esimerkiksi kun lapsi on sijoitettuna sijaishuoltopaikassa, erityisesti lapsen ollessa laitoshuollossa.

1.3 Velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin

Avohuollon tukitoimien edellytyksistä ja tarkoituksesta säädetään lastensuojelulain 34 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhtyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.

Pykälän 2 momentissa säädetään avohuollon tukitoimien tarkoituksesta. Avohuollon tukitoimen tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä. Lastensuojelun keskeinen periaate on lapsen vanhempien ja huoltajien tukeminen lapsen kasvatuksessa. Tämä merkitsee avohuollon tukitoimien, kuten vanhempien kasvatuskyvyn ja -mahdollisuuksien vahvistamisen ensisijaisuutta suhteessa huostaanottoon ja sijaishuoltoon, edellyttäen, että tukitoimet ovat lastensuojelulain tarkoittamalla tavalla lapsen edun kannalta tarkoituksenmukaisia, mahdollisia ja riittäviä.

Lastensuojelutarvetta synnyttävät usein vanhempien käytännön taitojen vähäisyys, mielenterveys- tai päihdeongelmat ja puutteet perheen elämänhallinnassa. Jotta lapsi voisi tällöin ongelmallisesta perhetilanteestaan

huolimatta asua kotonaan, sekä hän että perheen aikuiset tarvitsevat erilaista tukea, ohjasta ja mahdollisesti myös hoitoa. Erilaisia tukitoimia joudutaan usein kokeilemaan yhteistyössä perheen kanssa, kunnes toimiva apu löytyy. Erityisesti pienen lapsen avuntarve ei kuitenkaan voi odottaa kauaa. Mikäli avohuollon tukitoimet mukaan luettuna 37 §:n mukainen avohuollon sijoitus eivät ole lapsen kannalta tarkoituksenmukaisia, mahdollisia tai riittäviä, on lapsi otettava huostaan siten kuin lastensuojelulain 9 luvussa säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaisesti avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Jos edellytyksiä yhteistyöhön esimerkiksi toisen vanhemman kanssa ei ole, sosiaalityöntekijä voi toteuttaa tukitoimia esimerkiksi yksinomaan sen vanhemman kanssa, jonka luona lapsi asuu.

1.4 Toimeentulon ja asumisen turvaaminen

Lastensuojelulain 35 §:n mukaiset oikeudet toimeentulon ja asumisen turvaamiseen ovat niin sanottuja subjektiivisia oikeuksia, joihin lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla ja perheillä sekä itsenäistymässä olevilla nuorilla on oikeus säännöksessä tarkoitettujen edellytysten täytyessä.

Sosiaalihuollon asiakaslain 6 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisen tekemään päätökseen tai yksityistä sosiaalihuoltoa järjestettäessä sosiaalihuollon toteuttajan ja asiakkaan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Subjektiivisen oikeuden luonteeseen kuuluu, että sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saattaa toimielimen päätös tarvittaessa hallintovalituksena hallinto-oikeuden käsiteltäväksi ja edelleen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

Säännöstä on sovellettava siten, että mikäli siinä tarkoitettut edellytykset asunnon järjestämiselle täyttyvät, eikä sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai muukaan kunnan viranomainen ole voinut järjestää asuntoa kunnan omasta asuntokannasta tai vapailta

markkinoilta, on lastensuojeluasiakkaalle tarvittaessa aina tehtävä päätös, vaikka se olisi kielteinen. Tämän jälkeen asiakkaalla on mahdollisuus saattaa asia sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaisessa järjestyksessä oikeisuvaatimuksella toimielimen tutkittavaksi ja toimielimen päätöksestä voidaan valittaa hallintovalituksin hallinto-oikeudelle. Jatkovalituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen säädetään muutoksenhakua koskevassa 15 luvussa.

Pykälän 1 momentin mukaisesti, kun lastensuojelun tarve johtuu säännöksessä mainituista riittämättömästä toimeentulosta, perheen asunnottomuudesta tai muista asuntoon liittyvistä puutteista, nämä on viivytyksettä korjattava. Säännös merkitsee sitä, etteivät perheen riittämätön toimeentulo tai puutteelliset asumisolosuhteet voi muodostaa koskaan yksistään huostaanottoon johtavaa perustetta. Säännös myös merkitsee sitä, että sosiaalihuollon viranomaisilla, kuten kunnan muillakin viranomaisilla on velvollisuus edistää lapsen oikeutta turvalliseen ympäristöön ja läheisiin ihmissuhteisiin. Asunnon puute tai puutteelliset asumisolosuhteet eivät saa merkitä esimerkiksi sitä, että lapsi ja hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavat vanhemmat tästä syystä joutuisivat asumaan eri paikoissa tai että lapsi tästä syystä otettaisiin huostaan.

Mikäli perheen ongelmat johtuvat oleellisilta osin puutteellisesta toimeentulosta, on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huolehdittava tarvittaessa toimeentuloedellytyksistä lähinnä järjestämällä perheelle 36 §:ssä tarkoitettuja taloudellisia ja muita perheen toimeentuloa tukevia avohuollon tukitoimia. Tällöin päätöksentekijä ei ole sidottu toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997; jäljempänä *toimeentulotukilaki*) mukaisiin säännöksiin toimeentulotuen määrästä, vaan on puututtava perheen ongelmiin järjestämällä riittävää tukea ja apua.

1.5 Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Voimassa olevan lastensuojelulain 36 § vastaa osin kumotun lastensuojelulain (638/1983) 13 §:n 2 momenttia. Uutena asia-

na säännöksessä todetaan, että lastensuojelun avohuollon tukitoimia järjestetään lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuvan asiakassuunnitelman perusteella. Lakimuutoksella tukitoimet on ollut tarkoitus kytkeä suunnitelmalliseen avohuollon työskentelyyn.

Säännöksessä viitataan ensinnäkin niihin sosiaalihuoltolain ja toimeentulotukilain mukaisiin palveluihin ja etuuksiin, joita myös lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen tulee ensisijaisesti järjestää. Näistä säännöksessä mainitaan niiden lapsille ja perheille erityisen keskeisen merkityksen vuoksi sosiaalihuoltolain 17 §:ssä mainittu lasten päivähoito ja kotipalvelu sekä toimeentulotukilain 1 §:n mukaiset toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki.

Lapsen varhainen tuki lastensuojelun avohuollossa voi olla lapsen tarpeista riippuen esimerkiksi lapsen erityistarpeet huomioon ottavan päivähoitopaikan järjestämistä. Päivähoitoa on lasten päivähoitosta annetun lain (36/1973) 11 a §:n mukaan järjestettävä alle oppivelvollisuusikäiselle lapselle. Päivähoitoa voidaan järjestää myös tätä vanhemmille lapsille. Päivähoitoasetuksen (239/1973) 2 §:n 3 momentin mukaan, kun päivähoitoon otetaan muita kuin lain 11 a §:ssä tarkoitettuja lapsia, on etusija annettava lapsille, jotka tarvitsevat päivähoitoa sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä.

Lastensuojelun asiakkaana oleville perheille voidaan järjestää myös tarvittaessa sosiaalihuoltolain mukaista kotipalvelua tai tukea perhettä taloudellisesti toimeentulotukea tai ehkäisevää toimeentulotukea antamalla.

Lisäksi pykälä sisältää esimerkinomaisen luettelon joistakin keskeisistä kyseeseen tulevista tukimuodoista, joita järjestetään erityisesti lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen heidän asiakassuunnitelmassa todettujen tarpeittensa perusteella. Luettelo, joka ei ole tyhjentävä, antaa kuvaa monista erilaisista mahdollisuuksista lapsen ja hänen perheensä tukemiseksi. Saman perheen kohdalla ei luonnollisesti ole tarkoitus toteuttaa niitä kaikkia. Luettelossa mainituilla tukitoimilla voidaan tukea lain 76 §:n mukaisesti myös jälkihuollossa olevaa nuorta.

Kohdan 1 mukaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan järjestää tukea

lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen. Sosiaalihuoltolain 10 §:n 2 momentin mukaan jokaisen kunnan käytettävissä on oltava ammatillisen kelpoisuuden omaavan sosiaalityöntekijän palveluja. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena lapselle ja perheelle voidaan tarjota esimerkiksi sosiaalityön neuvonta- ja ohjauspalvelua ongelmallisen elämäntilanteen käsittelemiseksi. Tukea voidaan tarjota myös ennaltaehkäisevästi järjestämällä esimerkiksi riskitilanteessa olevien perheiden ryhmiä, kuntaan muuttavien uusien perheiden opastusta tai opasvihkosia sekä tarjoamalla muuta tietoa perheiden erilaisten ongelmatilanteiden varalle.

Tuki ongelmatilanteiden selvittelyyn voi sisältää myös esimerkiksi tutkimuksia kasvat- ja perheneuvolassa. Rikoksen tehneelle lapselle voidaan tarjota mahdollisuutta rikoksen sovittelumenettelyyn. Äkillisten perheongelmien käsittelemiseksi tulee lisäksi olla käytettävissä turvakotipaikkoja sekä kriisi- ja sosiaalipäivystyspalveluja.

Kohdan 2 mukaan lasta tai nuorta voidaan tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimena muun muassa taloudellisesti koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä.

Kokemukset kohdan 3 mukaisen tukihenkilön tai -perheen järjestämisestä ovat erittäin positiivisia. Voidakseen olla avuksi kuormittamatta kuitenkaan itseään liikaa, tukihenkilöiksi ryhtyvät tarvitsevat siihen valmentavaa koulutusta.

Kohdan 4 mukaisista lapsen ja nuoren kuntoutumista tukevista hoito- ja terapiapalveluista esimerkkejä ovat muun muassa kasvat- ja perheneuvolan palvelut, lapsen lyhytaikainen kuntouttava hoito 37 §:n mukaisena avohuollon sijoituksena, oppimista edistävä tuki ja ohjaus esimerkiksi koulupsykologien ja -kuraattoreiden palveluilla, erilaiset terapiat ja psykiatrinen hoito sekä lasten ja nuorten päihde- ja huumehoitopalvelut.

Kohdan 5 mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan järjestää tarvittaessa myös perhetyötä. Perhetyöllä tarkoitetaan esimerkiksi perheen kotona tehtävää perhetyötä kuten perhetyöntekijän antamaa keskustelua tai tukea erilaisissa arjen toimin-

noissa. Perhetyöllä voidaan muun muassa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, tehdä vanhemmuuden arviointia sekä järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa.

Niin kutsuttu vauvaperhetyö on suunnattu erityisesti hyvin nuorille vanhemmille sekä päihdeongelmallisille vanhemmille. Sen avulla vanhemmille opetetaan vuorovaikutustaitoja niin että he pystyvät tunnistamaan lapsen tarpeita ja vastaamaan niihin.

Kohdan 6 mukaan avohuollon tukitoimena voidaan järjestää myös 37 §:ssä tarkoitettu koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoittoon. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi koko perheelle yhdessä järjestettävä kuntouttava hoito esimerkiksi lyhytaikaisena sijoituksena lastenkotiin tai päihdehuollon hoitolaitokseen, jossa on mahdollisuus monipuolisiin perhekuntoutuspalveluihin.

Perhekuntoutusta voidaan antaa myös rasakaana olevalle päihkeitä käyttävälle naiselle syntyvän lapsen terveyden turvaamiseksi.

Kohdassa 7 tarkoitettu vertaisryhmätoiminta on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi vaikuttaa perhetilanteisiin. Usein ongelmien käsittelystä yhdessä toisten samanlaisessa tilanteessa olevien kanssa on hyötyä ja siitä saa uutta näkökulmaa ja tunteen, ettei ole yksin vaikeuksiensa kanssa. Vertaisryhmätoimintana voidaan järjestää esimerkiksi vanhempainryhmätoimintaa tai avointa päiväkotitoimintaa. Lapsille ja nuorille voidaan järjestää rajatulle kohderyhmälle toimintaa, jonka tavoitteena on esimerkiksi kyseisen ryhmän jäsenten rikosten ennalta ehkäisy, päihteiden käytön lopettaminen tai sosiaalisten taitojen ja itsetunnon parantaminen. Vertaisryhmätoimintana voidaan järjestää myös erilaisia toimintoja, joilla tuetaan lähiyhteisöjen yhteistyötä esimerkiksi kasvatuskysymyksissä.

Kohdassa 8 tarkoitettua loma- ja virkistystoimintaa järjestetään pääasiallisesti lasten koululomien aikana sekä esimerkiksi uupuneille huoltajille tarpeen mukaan.

Kohdan 9 mukaisesti lapselle tai perheelle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena myös muuta lasta tai perhettä tukevaa toimintaa. Säännös mahdollistaa siten edellä mainittujen tukitoimien ohella myös lapsen tai perheen tuen tarpeeseen vastaavien uusien toimintamuotojen kehittämisen.

1.6 Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

Velvollisuudesta huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen säädetään lastensuojelulain 40 §:ssä. Pykälän 1 momentissa mainitaan ne syyt, joista huostaanoton tarve johtuu. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto ensinnäkin säännöksen kohdan 1 mukaisesti, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanoton edellytykseksi riittää lapsen terveyden ja kehityksen vaarantumisen uhka. Huostaanotto voidaan siten tehdä ennen kuin lapsen terveyden osoitetaan todellisuudessa jo vaarantuneen tai kehityksen viivästyneen.

Kohdan 2 mukaan lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, myös jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Pykälän 2 momentin mukaan edellytetään lisäksi, että avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Säännöksen kohdan 1 tarkoittamassa mielessä avohuollon tukitoimet voivat olla epätarkoituksenmukaisia, jos niiden avulla ei voitaisi puuttua lapsen ongelmiin, esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi on syyllistynyt vakavaan rikokseen. Mahdottomia avohuollon tukitoimenpiteet voivat olla silloin, kun lapsi tai lasten hoidosta ja huolenpidosta vastuussa olevat henkilöt eivät niitä suostu vastaanottamaan. Jos avuntarve on niin runsasta, ettei niiden avulla voida poistaa kasvuoloissa tai lapsen tilanteessa olevia ongelmia, voi niiden järjestäminen olla säännöksen tarkoittamassa mielessä epätarkoituksenmukaista tai riittämätöntä.

Huostaanoton edellytyksenä ei ole kaikkien lastensuojelulain 7 luvun mukaisten tukitoi-

mien kokeileminen, vaan ainoastaan niiden, joiden on arvioitu asiakassuunnitelman mukaisesti soveltuvan kyseisen lapsen tai perheen tukemiseen.

Joissakin tilanteissa myös muilla perheelle tai lapselle tarjotuilla tai järjestetyillä palveluilla tai tukitoimilla voi olla merkitystä arviointaessa huostaanoton edellytyksiä. Tämä koskee esimerkiksi kansanterveyslain (66/1972) tai erikoissairaanhoidtolain (1062/1989) perusteella järjestettäviä palveluita silloin, kun niillä on tarkoitus asiakassuunnitelman mukaisesti vastata lapsen tai perheen ongelmiin ja tuen tarpeeseen. Esimerkiksi psyykkisesti sairaan lapsen hoito tulee järjestää ensisijaisesti terveydenhuollon viranomaisten toimesta. Huostaanottoon voidaan ryhtyä vasta, ellei huoltaja suostu viemään lasta välttämättömäksi arvioituun hoitoon tai kun hoito yksinään ei turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä.

Huostaanottopäätöstä tai hakemusta hallinto-oikeudelle tehtäessä on päätöksessä tai hakemuksessa ilmettävä kaikki ne seikat, jotka edellyttävät lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista. Lapsen huostaanottoa koskevassa päätöksessä tai 44 §:n mukaisessa hallinto-oikeudelle tehtävässä huostaanottohakemuksessa on siten yksilöitävä, mitkä ovat ne puutteet huolenpidossa, jotka aiheuttavat vakavaa vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle. On selvitettävä, miten ne ovat aiheutuneet, miten niitä on mahdollisesti yritetty poistaa tai ehkäistä sekä mitä nämä puutteet merkitsevät lapsen terveydelle tai kehitykselle. Samalla tavoin on kuvattava kodin olosuhteita ja lapsen kasvuoloja ja näiden olosuhteiden vaikutusta lapsen terveyteen tai kehitykseen sekä niiden aiheuttamaa vakavaa vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle. Selvitettäväksi tulee myös, mitkä ovat lapsen oireet sekä näiden oireiden tai käyttäytymisen syy-yhteys huolenpidon puutteisiin tai puutteellisiin kasvuolosuhteisiin.

Mikäli huostaanoton perusteena on lapsen oma käyttäytyminen, kuten päihteiden käyttö, rikoskierre tai muu menettely, on nämä seikat yksilöitävä ja selvitettävä, miten ne vaarantavat hänen terveyttään tai kehitystään. Asiassa tulee ilmetä myös se, millä tavoin lapsen käyttäytymiseen on pyritty vaikutta-

maan, mitä keinoja on käytetty ja mitä tuloksia asiassa on mahdollisesti saatu.

Huostaanottopäätöksen perusteita kirjattaessa tulee aina varmistua siitä, että esimerkiksi puutteet lapsen huolenpidossa tai haitalliset seikat kasvuolosuhteissa, joihin huostaanotto tai huostaanottoa koskeva hakemus perustuu, ovat todellisia.

Kohdan 2 mukaan huostaanoton edellytyksenä on, että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanottopäätöstä tai huostaanottoa koskevaa hakemusta hallinto-oikeudelle tehtäessä tulee kuvata, millä tavalla huostaanotto ja siihen liittyvä sijaishuoltoon sijoittaminen vastaa lapsen tuen tarpeeseen ja tarjoaa paremman vaihtoehdon kuin kotiin jääminen. Lapsen etua tulee arvioida 4 §:n mukaisesti. Huostaanottopäätöstä tehtäessä on punnittava muun muassa sitä, voidaanko sijaishuollossa huolehtia paremmin lapsen hoidosta ja huolenpidosta, järjestää valvontaa ja rajoja, varmistaa kasvuympäristön turvallisuus, turvata koulunkäynti, tarjota lapselle enemmän ymmärtämystä ja hellyyttä, turvata ruumiillinen koskemattomuus, valmentaa itsenäistymiseen tai lopettaa lapsen vahingollinen elämäntapa.

1.7 Kotipalvelu ja perhetyö avohuollon palveluina

Sosiaalihuoltolaki määrittelee kotipalveluiden järjestämisen kuntien vastuulle. Kotipalvelua voidaan toteuttaa myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Vuonna 2009 kodinhoitoapua sai 8 961 lapsiperhettä, kun vielä vuonna 1995 palvelun piirissä oli 29 992 lapsiperhettä. Kotipalvelun käytön vähentyminen lapsiperheissä on merkki siitä, että varhaisen tuen muodot eivät ole riittävästi lapsiperheiden käytössä. Lastensuojelun asiakkaiden mahdollisuuksissa saada kotipalvelua on esiintynyt vakavia puutteita. Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa valtakunnallisen koulutuskierroksen keväällä 2010. Koulutuksen yhteydessä käsiteltiin myös lastensuojelun laatusuosituksia. Saadun palautteen perusteella suositukset eivät ole riittävä keino avohuollon palvelujen lisäämiseen, vaan tarvitaan lainsäädännön muuttamista.

Lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijä voi sijoittaa lapsen kiireellisesti kodin ulkopuolelle, jos lapsen terveys tai kehitys vaarantuu vakavasti ja lapsi on välittömässä vaarassa. Järjestettäessä perheelle avohuollon palveluja sosiaalityöntekijän mahdollisuudet vaikuttaa annettaviin palveluihin saattavat olla sijoitustilanteita rajatummalla. Käytännön tilanne on ristiriidassa lain asettamien velvoitteiden kanssa sillä viimekädessä huostaanottohakemusta tai -päätöstä valmistellessaan sosiaalityöntekijä vastaa siitä, että lapsi ja perhe ovat saaneet tarvitsemansa avohuollon tukitoimet.

Kunnan palvelurakenteet ja eri palveluista vastaavat päätöksentekijät määrittävät käytännössä sen minkälaisia palveluja asiakas saa. Kunnissa perhetyötä tekevät sosiaalihojajat työskentelevät usein lastensuojelun johtavan sosiaalityöntekijän alaisuudessa kun taas kotipalvelusta vastaa kotipalveluohjaaja. Tilanne johtaa käytännössä helposti siihen, että kotipalvelu korvataan perhetyöllä, vaikka palvelumuotojen tavoite on varsin erilainen. Kotipalvelu on matalan kynnyksen palvelu, jota käytetään, kun asiakas tarvitsee, esimerkiksi sairauden vuoksi, apua kotiin arkipäivän askareista selviytymiseen. Perhetyötä voidaan käyttää, kun perheessä on vakavia ongelmia. Kuntouttavalla työotteella saadaan hyviä tuloksia, jos perhe itse haluaa ottaa apua vastaan.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Pääministeri Kiviniemen hallituksen ohjelma annettiin tiedonantona eduskunnalle 22 päivänä kesäkuuta 2010. Hallitus jatkaa Matti Vanhasen II hallituksen, hallitusohjelman ja vaalikauden puolivälin niin sanotun poliittikkariihen päätösten toteuttamista. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan lapsiperheiden mahdollisuuksia saada kotipalveluita parannetaan ja perhetyötä vahvistetaan osana lastensuojelun avohuollon tukitoimia.

Esityksen tavoitteena on turvata lastensuojelun asiakkaiden mahdollisuus saada tarpeen mukaisia avohuollon tukitoimia oikea-aikaisesti ja sitä kautta vähentää raskaampien

tukitoimien tarvetta. Tavoitteena on saada kohdennettua erityisesti kotipalvelua ja perhetyötä niitä kipeimmin tarvitseville perheille. Tarkoituksena on estää lasten vaurioituminen sekä ohjata kuntia käyttämään lastensuojeluun suunnattuja resursseja tehokkaasti ja taloudellisesti.

Kunnan velvollisuutta järjestää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaille avohuollon tukitoimia ehdotetaan täsmennettäväksi. Ehdotuksen mukaan kunnan olisi järjestettävä lapselle ja perheelle ne sosiaalihoollon palvelut, joiden lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioisi olevan lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömiä. Sosiaalityöntekijä kirjaisi arvion palvelujen välttämättömyydestä lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmaan.

Suunnitelma ei edelleenkään olisi sellaisenaan valituskelpoinen hallintopäätös vaan palveluja ja tukitoimia järjestettäisiin uudistuksen jälkeenkin erikseen tehtävien valituskelpoisten päätösten perusteella, joihin on mahdollista hakea muutosta siten kuin kunkin palvelun tai tukitoimen osalta säädetään. Jotta suunnitelmat tulisivat huomioon otetuiksi päätöksiä tehtäessä, tarkoituksena on että ote suunnitelmasta olisi päätöksen liitteenä tai kirjattuna päätökseen.

Uudistus olisi mahdollista toteuttaa myös siten, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekisi itse kaikki avohuollon tukipäätökset tai että asiakassuunnitelma olisi sellaisenaan valituskelpoinen päätös. Koska erilaisia avohuollon tukimuotoja on lukematon määrä ja kunnissa on vakiintuneet palvelurakenteet, joiden kautta palveluja myönnetään, edellyttäisi tämänkaltainen muutos suuria rakenteellisia uudistuksia, joiden aiheuttamat kustannukset suhteessa saavutettuun hyötyyn saattaisivat muodostua kohtuuttomiksi. Valmistelun kuluessa pohdittiin myös erillisen sitovan lausunnon käyttöä, mutta päädyttiin hyödyntämään jo nyt lainsäädäntöön sisältyvää velvoitetta asioiden kirjaamisesta asiakassuunnitelmaan, jotta uudistus olisi mahdollista toteuttaa osana jo vallitsevaa työkäytäntöä.

Uudistuksen toteuttaminen pelkästään kotipalvelua koskevana saattaisi puolestaan johtaa siihen, että kotipalvelua käytettäisiin epätarkoituksenmukaisesti silloinkin, kun joku

muu palvelu olisi asiakkaan kannalta soveltuvampi.

3 Esityksen vaikutukset

Uudistuksella ei luoda lastensuojelun asiakkaille uusia oikeuksia eikä kunnille uusia velvollisuuksia. Uudistuksen tarkoituksena on varmistaa, että lastensuojelulain käytännön toteutus tapahtuu lapsen edun mukaisesti siten kuin vuoden 2008 lastensuojelulakia säädettäessä on ollut tarkoituksena. Uudistus korostaa lastensuojelutyön luonnetta lapselle ja perheelle tukea antavana palveluna, jonka avulla lapsia ja heidän perheitään voidaan auttaa oikea-aikaisesti soveltuvia tukimuotoja käyttäen.

Pitkällä aikavälillä uudistuksen voidaan arvioida vähentävän kuntien lastensuojelun kustannuksia. Sosiaalityöntekijän arvioon perustuvan oikea-aikaisen tuen avulla voidaan ehkäistä myöhempää raskaampien ja kalliimpien tukitoimien tarvetta. Uudistuksen voidaan arvioida aiheuttavan myös välittömiä kustannussäästöjä, kun tukitoimia käytetään entistä tarkoituksenmukaisemmin. Sosiaaliohjaajien tekemän työn sijaan perheille voidaan tarvittaessa ostaa esimerkiksi siivouspalvelua tai antaa kotipalvelua, silloin kun nämä palvelut vastaavat paremmin perheen tarvetta. Lyhyellä aikavälillä kustannusten kasvun voidaan arvioida kohdistuvan erityisesti lisääntyneeseen kotipalvelun käyttöön niissä kunnissa, joissa palveluntarvetta ei ole aiemmin katettu kotipalvelun tai muiden sitä korvaavien palvelujen avulla.

Koska voimassa oleva lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään kotipalvelua ja lastensuojelulain mukaan avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia suhteessa lapsen huostaanottamiseen, kustannusten kasvun voidaan arvioida kohdistuvan vain yksittäisiin kuntiin, joissa kotipalvelun tai sitä korvaavan palvelun puuttuminen ei ole johtanut lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Kotipalvelussa työskentelee lähihoitajia. Lähihoitajan palkkakustannukset työnantajamaksuineen ovat noin 35 000 euroa vuodessa. Uudistuksen kokonaiskustannukset olisivat noin 1 200 000 euroa. Tämä on otettu huomioon valtion vuoden 2011 talousarvioesi-

tyksessä kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilla, johon on tähän liittyen lisätty valtionosuutta 600 000 euroa.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Esityksen valmistelun yhteydessä järjestettiin avoin mahdollisuus kommentointiin internetissä olevan lastensuojelun käsikirjan kautta. Erityistä huomiota kiinnitettiin lastensuojelun asiakkaiden mahdollisuuksiin ottaa kantaa valmisteilla olevaan lakiesitykseen.

Kommenttien perusteella uudistuksesta tiedottamiseen ja sen toimeenpanoon tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kommenteissa kiinnitettiin erityisesti huomiota perheen mielipiteiden huomioon ottamiseen asiakas-suunnitelmaa tehtäessä, sosiaalityöntekijöiden velvoitteeseen tehdä suunnitelmia lapsen edun näkökulmasta rajaamatta palveluja kunnassa käytössä oleviin palveluihin sekä siihen, ettei uudistus saisi johtaa lastensuojelulasiakkuuteen silloin kun perhe olisi autettavissa ehkäisevän lastensuojelun kautta. Uudistuksen toteuttaminen edellyttää, että asiakkaille tiedotetaan heidän oikeudestaan saada päätös suunnitelluista palveluista. Valvonnan painopisteen tulee kuitenkin keskittyä ennakkolisiin toimenpiteisiin, joista ensisijainen on kuntiin kohdistettu tiedottaminen sekä kaikkiin kuntiin kohdistuva yhdenmukainen valvonta.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Hallituksen esitys terveydenhuoltolaiksi sekä laeiksi kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon lain muuttamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi (HE 90/2010) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Tarkoituksena on, että terveydenhuoltolaki tulisi voimaan 1 päivänä toukokuuta 2010. Lain aiheuttamat tekniset muutokset on otettu huomioon tässä lakiehdotuksessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

16 b §. *Sijoituskunnan järjestämismääräys.* Pykälän 2 momenttia muutetaan siten, että poistetaan viittaukset kumottaviin säännöksiin ja lisätään viittaus terveydenhuoltolain säännökseen.

28, 47 sekä 79 §:n säännösviittauksia muutetaan lastensuojelulain muuttamisen johdosta.

36 §. *Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet.* Pykälässä säädetään sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen velvollisuudesta järjestää lastensuojelun avohuollon tukitoimia silloin, kun asiakkailla ei ole 35 §:n nojalla subjektiivista oikeutta saada palveluja. Säännös ei sisällä kattavaa luetteloa kaikista kunnan käytettävissä olevista palveluista, vaan mahdollistaa mainittujen tukitoimien ohella myös lapsen tai perheen tuen tarpeeseen vastaavien uusien toimintamuotojen kehittämisen. Tukitoimina voidaan käyttää paitsi sosiaalihuollon palveluja myös esimerkiksi lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja. Pykälän mukaan avohuollon tukitoimia on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen.

Velvollisuutta järjestää terveydenhuollon palveluja on ehdotettu tarkennettavaksi terveydenhuoltolakiehdotuksessa, joka sisältyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen terveydenhuoltolaiksi sekä laeiksi kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon lain muuttamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi. Tässä esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi lastensuojelulain mukaista kunnan velvollisuutta järjestää avohuollon tukitoimia sosiaalihuollon palveluja. Tämä toteutettaisiin lisäämällä lastensuojelulain 36 §:ään uusi 2 momentti, jonka mukaan lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut olisi järjestettävä sen mukaisesti, miten lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on palvelutarpeen arvioinut lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa.

Tarkoituksena on, että perhe saisi oikeanlaiset palvelut oikea-aikaisesti. Tavoitteen to-

teutuminen edellyttää, että sosiaalityöntekijä kirjaa suunnitelmaan selkeästi, missä ajassa palvelut on saatava ja minkälainen palvelu vastaa asiakkaan palvelutarvetta. Mahdollista olisi esittää myös vaihtoehtoisia palvelumuotoja, joilla perheen tarpeisiin voitaisiin vastata. Lastensuojelulain 30 §:n 2 momentin mukaisesti palvelutarve tulee kirjata nimenomaan lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeet huomioiden. Kirjattaessa palvelutarvetta suunnitelmaan sosiaalityöntekijä ei saa rajata palvelutarvetta kunnan aiemmin käyttämään palveluvalikoimaan, vaan lähtökohtana on, että kunnan on järjestettävä ne sosiaalihuollon palvelut, jotka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi välttämättömiksi lapsen terveyden tai kehityksen kannalta.

Kysymyksessä ei ole uusi velvoite kunnille. Voimassa olevan lastensuojelulain 11 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lastensuojelu järjestetään sisälöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua järjestäessään kunnan on huolehdittava siitä, että palveluja on tarvittavassa laajuudessa saatavissa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan. Voimassa olevan lain 11 §:n 2 momentissa säädetään lastensuojelun järjestämiselle ja kehittämiselle asetettavista laatuvaatimuksista. Säännöksen mukaan lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Lastensuojelussa on suhteellisuusperiaatteen mukaisesti valittava käytettävissä olevista palvelujärjestelmän mahdollistamista keinoista se, joka parhaiten edesauttaa lapsen ja hänen perheensä ongelmien ratkaisua ja joka vähiten puuttuu perheen autonomiaan ja yksityisyyteen.

Lastensuojelulain 34 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Lastensuojelulain 40 §:n mukaan lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos lapsi itse

vaarantaa vakavasti tai puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet vaarantavat vakavasti lapsen terveyden tai kehityksen. Pykälän 2 momentin mukaan edellytetään lisäksi, että avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Arvioidessaan palvelujen välttämättömyyttä sosiaalityöntekijän tulee kyetä arvioimaan se, miten voidaan varmistaa, ettei lapsi joudu tilanteeseen, jossa hänen terveytensä tai kehityksensä voisivat vaarantua.

Suunnitelmasta ei edelleenkään tehtäisi hallintopäätöstä ja palveluja ja tukitoimia järjestettäisiin jatkossakin erikseen tehtävien valituskelpoisten päätösten perusteella, joihin on mahdollista hakea muutosta siten kuin kunkin palvelun tai tukitoimen osalta säädetään. Tarkoituksena kuitenkin olisi, että lakiuudistuksen jälkeen ote suunnitelmasta joko sisällytettäisiin osaksi päätöstä tai se olisi päätöksen liitteenä, jotta varmistettaisiin se, että asiakas saisi tarvitsemansa avun ja tuen sen mukaisesti kuin asiakassuunnitelmaan on kirjattu. Jos päätöksentekijä päätöstä tehdessään havaitsisi, että suunnitelman tiedot ja niiden myötä arvio asiakkaan palvelutarpeesta olisivat selkeästi virheelliset, puutteelliset tai vanhentuneet, tulisi päätöksentekijän ensisijaisesti olla yhteydessä suunnitelman laatineeseen lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään ennen päätöksen tekemistä.

Viranomaisen yleisestä velvollisuudesta tehdä päätös sosiaalihuoltoa järjestettäessä säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 6 §:ssä. Säännöksen merkitys on erityisen suuri tilanteissa, joissa asiakas ei saa joko lainkaan tai kokonaan sellaista palvelua tai etuutta, jota hän on hakenut. Säännöksen merkitys tulisi esille myös silloin, jos kunta ei järjestäisi sellaista palvelua, jonka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä olisi ehdotetun säännöksen mukaisesti asiakassuunnitelmassa arvioinut lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömäksi. Ehdotettu säännösmuutos antaisi myös aluehallintovirastoille nykyistä paremman mahdollisuuden valvoa viranomaisten toimintaa ja lapsen edun toteuttamista avohuollon palveluja myönnettäessä.

Uudistuksella ei annettaisi lapselle ja hänen perheelleen subjektiivista oikeutta saada haluamiaan sosiaalihuollon palveluja, vaan kunta olisi velvollinen järjestämään ne palvelut, joiden lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut vastaavan lapsen tarpeita. Lastensuojelulain 30 §:n mukaisesti suunnitelma tulee kuitenkin lähtökohtaisesti tehdä yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Asiakassuunnitelman laadinnan tulee olla prosessi, jossa asianomaiset sosiaalityöntekijän avustuksella ja tuella arvioivat elämäntilannettaan ja selvittävät vaihtoehtoisia keinoja myönteisten muutosten aikaansaamiseksi. Suositeltavaa on, että suunnitelman tekoon osallistuisivat mahdollisuuksien mukaan myös sen alan asiantuntijat, jotka kunnassa vastaavat lapselle tai hänen perheelleen suunniteltujen palvelujen järjestämisestä. Näin voitaisiin parhaiten välttää virhepäätelmät ja arviot. Koska sosiaalityöntekijä lastensuojelulain mukaan vastaa siitä, että lapsi ja hänen perheensä saavat lain edellyttämät avohuollon palvelut, on lain toimenpanon kannalta kuitenkin perusteltua, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä kykenee konkreettisesti turvaamaan palvelujen saamisen. Sosiaalityöntekijä vastaa avohuollon palvelujen toteutumisesta valmistellessaan lapsen huostaanottoa koskevaa päätöstä tai huostaanottoa koskevaa hakemusta hallinto-oikeudelle.

Ehdotuksen mukaan palvelutarve merkitäisiin joko lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmaan. Lastensuojelulain 30 §:ään sisältyy velvollisuus laatia huostaan otetun lapsen vanhemmille erillinen vanhemmuutta tukeva asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Mainittu suunnitelma on laadittava sijaishuollon aikana ja se tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Säännöksen tarkoituksena on tehostaa työtä vanhempien kanssa siten, että lapselle läheiset henkilöt saataisiin ohjattua heidän tarvitsemiensa palvelujen piiriin. Vaikka laki velvoittaa suunnitelman tekemiseen ainoastaan sijaishuollossa olevan lapsen vanhemmille, on erillisen suunnitelman tekeminen usein perusteltua jo varhaisemmassa vaiheessa. Vanhempien voinnilla saattaa olla ratkaiseva merkitys lapsen hyvinvoinnille.

Jos vanhemmalle on jo tehty oma suunnitelma aikuissosiaalityön puolella, on useimmiten tarkoituksenmukaisinta, että lastensuojelun kautta nousevat tarpeet otetaan huomioon suunnitelmaa tarkistettaessa ja että yhteistyö lastensuojelun kanssa pidetään tiiviinä.

Suunnitelmaan tehty merkintä palvelun välttämättömyydestä merkitsisi kunnalle velvollisuutta palvelun järjestämiseen. Se, ettei palvelutarvetta oltaisi vielä ehditty merkitä asiakassuunnitelmaan, ei kuitenkaan vapauttaisi kuntaa velvollisuudesta järjestää palvelua esimerkiksi kiireellisissä tilanteissa tai lastensuojelulain 35 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa, joissa lastensuojelun tarve tai kuntoutumisen estyminen johtuvat oleellisilta osin riittämättömästä toimeentulosta tai asumiseen liittyvistä puutteista.

Palveluita, jotka on nimenomaisesti mainittu 36 §:n 1 momentissa ovat: lasten päivähoito ja kotipalvelu sekä toimeentulotuki; tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen; lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä; tukihenkilö tai perhe; lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut; perhetyö; koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon; vertaisryhmätoiminta sekä loma- ja virkistystoiminta. Näiden lisäksi pykälässä mainitaan yleisesti sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainitut sosiaalipalvelut sekä kohdassa 9 muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. Voimassa olevan lain mukaan kunta on velvoitettu järjestämään kaikkia näitä palveluja tarvittaessa. Lainmukaista ei esimerkiksi ole ohjeistaa kunnan työntekijöitä olemaan tukematta lastensuojelun asiakasperheitä taloudellisesti tai jättää kotipalvelu ja sitä korvaava palvelu kokonaan jär-

jestämättä. Tältä osin uudistus ei merkitsisi muutosta. Suunnitelman avulla lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voisi kuitenkin nykyistä tehokkaammin ohjata kuntaa järjestämään palvelut tehokkaasti, taloudellisesti ja oikea-aikaisesti. Palvelun oikea-aikainen antaminen tehostaisi kaikkien palvelumuotojen vaikutusta. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä johtuen erityisesti kotipalvelun osalta voidaan arvioida, että lakimuutos merkitsisi palvelun käytön kasvua ja vastaavasti perhetyön parempaa kohdentamista niille perheille, jotka hyötyvät kuntouttavasta työotteesta ja vuorovaikutukseen annetusta tuesta.

Lastensuojelulain 76 §:n mukaan jälkihuolto on järjestettävä siten kuin avohuollon tukitoimia koskevassa 7 luvussa säädetään. Tukitoimia järjestetään myös osana lasten sijaishuoltoa.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan muutoksen tulisi sovellettavaksi yhtä aikaa terveydenhuoltolain voimaantumisen kanssa 1 päivästä toukokuuta 2011.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ei ehdoteta voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden sellaisia muutoksia, joilla olisi merkitystä arvioitaessa esitystä perusoikeuksien kannalta. Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

lastensuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 16 b, 28, 36, 47 ja 79 §, sellaisina kuin niistä on 16 b § osaksi laissa 88/2010 ja 79 § osaksi laissa 1566/2009 seuraavasti:

16 b §

Sijoituskunnan järjestämisvastuu

Kunnan, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (*sijoituskunta*), on järjestettävä yhteistyössä 16 §:n 1 momentin tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan kunnan (*sijoittajakunta*) kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset sijoituskunta on oikeutettu perimään sijoittajakunnalta.

Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää edellä 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemat terveydenhuollon palvelut sekä terveydenhuollon palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuoltolain (/) 69 §:ssä. Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen perusopetus säädetään perusopetuslaissa ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:ssä.

28 §

Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen

Hallinto-oikeus voi 13 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettun viranhaltijan hakemuksesta antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Ennen hakemuksen tekemistä on selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdollista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräajaksi. Ennen luvan antamista hallinto-oikeuden on kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa.

Hallinto-oikeus voi päättäessään luvan antamisesta samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

Hallinto-oikeuden lupaa koskevan päätöksen noudattamiseksi huoltajalle asetettavista velvoitteista on soveltuvin osin voimassa, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään.

36 §

Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen sosiaalipalveluiden, kuten lasten päivähoidon ja kotipalvelun, sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina:

- 1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;
- 2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;
- 3) tukihenkilö tai -perhe;
- 4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja -terapiapalveluja;
- 5) perhetyötä;
- 6) koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon;
- 7) vertaisryhmätoimintaa;
- 8) loma- ja virkistystoimintaa; sekä
- 9) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa.

47 §

Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa

ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi.

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa on otettava 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Huostassapito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

79 §

Sijaishuollon valvonta

Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoitus-kunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Sijaishuoltopaikan toimintaa valvovat lisäksi sijoituskunta ja aluehallintovirasto. Valvontaa toteuttaessaan niiden tulee toimia yhteistyössä 1 momentissa mainitun sijoittajakunnan kanssa.

Jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltopaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä 2 momentissa tarkoitetuille sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltopaikkaan sijoittaneille kunnille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 16 b §:ää sovelletaan 1 päivästä toukokuuta 2011.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä teisiin.
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpi-

Helsingissä 10 päivänä syyskuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

Laki

lastensuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lastensuojelulain (417/2007) 16 b, 28, 36, 47 ja 79 §, sellaisina kuin niistä on 16 b § osaksi laissa 88/2010 ja 79 § osaksi laissa 1566/2009 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

16 b §

Sijoituskunnan järjestämisvastuu

Kunnan, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (*sijoituskunta*), on järjestettävä yhteistyössä 16 §:n 1 momentin tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan kunnan (*sijoittajakunta*) kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset sijoituskunta on oikeutettu perimään sijoittajakunnalta.

Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää edellä 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemat terveydenhuollon palvelut säädetään kansanterveyslain (66/1972) 14 b §:ssä ja erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) 30 a §:ssä. Terveydenhuollon palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään kansanterveyslain 24 §:ssä ja erikoissairaanhoidon lain 42 §:ssä. Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen perusopetus säädetään perusopetuslaissa ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnan pe-

Ehdotus

16 b §

Sijoituskunnan järjestämisvastuu

Kunnan, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (*sijoituskunta*), on järjestettävä yhteistyössä 16 §:n 1 momentin tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan kunnan (*sijoittajakunta*) kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset sijoituskunta on oikeutettu perimään sijoittajakunnalta.

Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää edellä 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemat terveydenhuollon palvelut sekä terveydenhuollon palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuoltolain (/) 69 §:ssä. Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen perusopetus säädetään perusopetuslaissa ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:ssä.

ruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:ssä.

28 §

Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen

Hallinto-oikeus voi 13 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranhaltijan hakemuksesta antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Ennen hakemuksen tekemistä on selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräajaksi. Ennen luvan antamista hallinto-oikeuden on kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa.

Hallinto-oikeus voi päättäessään luvan antamisesta samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

Hallinto-oikeuden lupaa koskevan päätöksen noudattamiseksi huoltajalle asetettavista velvoitteista on soveltuvin osin voimassa, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään.

36 §

Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen sosiaalipalveluiden, kuten lasten päivähoidon ja kotipalvelun, sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakas-suunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina:

1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;

28 §

Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen

Hallinto-oikeus voi 13 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun viranhaltijan hakemuksesta antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Ennen hakemuksen tekemistä on selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräajaksi. Ennen luvan antamista hallinto-oikeuden on kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa.

Hallinto-oikeus voi päättäessään luvan antamisesta samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

Hallinto-oikeuden lupaa koskevan päätöksen noudattamiseksi huoltajalle asetettavista velvoitteista on soveltuvin osin voimassa, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään.

36 §

Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 ja 2 momentissa mainittujen sosiaalipalveluiden, kuten lasten päivähoidon ja kotipalvelun, sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakas-suunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina:

1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;

2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;

3) tukihenkilö tai -perhe;

4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja -terapiapalveluja;

5) perhetyötä;

6) koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon;

7) vertaisryhmätoimintaa;

8) loma- ja virkistystoimintaa; sekä

9) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;

3) tukihenkilö tai -perhe;

4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja -terapiapalveluja;

5) perhetyötä;

6) koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon;

7) vertaisryhmätoimintaa;

8) loma- ja virkistystoimintaa; sekä

9) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa.

47 §

Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi.

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa on otettava 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

47 §

Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 40 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 13 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi.

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa on otettava 4 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Huostassapito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Huostassapito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

79 §

Sijaishuollon valvonta

Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoitus-
kunnan on 16 §:n 2 ja 3 momentin mukaisesti järjestettävä.

Sijaishuoltoapaikan toimintaa valvovat lisäksi sijoituskunta ja aluehallintovirasto. Valvontaa toteuttaessaan niiden tulee toimia yhteistyössä 1 momentissa mainitun sijoittajakunnan kanssa.

Jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltoapaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä 2 momentissa tarkoitetuille sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltoapaikkaan sijoittaneille kunnille.

79 §

Sijaishuollon valvonta

Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoitus-
kunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Sijaishuoltoapaikan toimintaa valvovat lisäksi sijoituskunta ja aluehallintovirasto. Valvontaa toteuttaessaan niiden tulee toimia yhteistyössä 1 momentissa mainitun sijoittajakunnan kanssa.

Jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltoapaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä 2 momentissa tarkoitetuille sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltoapaikkaan sijoittaneille kunnille.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Lain 16 b §:ää sovelletaan 1 päivästä tou-
kokuuta 2011.*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpi-
teisiin.*
